

MIKROTOPONIMIA | MAKROTOPONIMIA

Problematyka wstępna

AND

MICROTOPONYMY MACROTOPONYMY

Preliminary problems

redakcja/edited by
Artur Gałkowski i Renata Gliwa

MIKROTOPONIMIA
I MAKROTOPONIMIA

Problematyka wstępna

MICROTOPONYMY
AND MACROTOPONYMY

Preliminary problems

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu
ŁÓDZKIEGO

MIKROTOPONIMIA I MAKROTOPONIMIA

Problematyka wstępna

MICROTOPONYMY AND MACROTOPONYMY

Preliminary problems

redakcja/edited by
Artur Gałkowski i Renata Gliwa

 WYDAWNICTWO
UNIwersytetu
ŁÓDZKIEGO

ŁÓDŹ 2014

Artur Gałkowski – Uniwersytet Łódzki, Wydział Filologiczny, Katedra Filologii Romańskiej
ul. Pomorska 171/173, 90-236 Łódź

Renata Gliwa – Uniwersytet Łódzki, Wydział Filologiczny, Katedra Dialektologii Polskiej
i Logopedii, ul. Pomorska 171/173, 90-236 Łódź

RECENZENCI/REVIEWERS

Barbara Czopek-Kopciuch, Mariusz Rutkowski

KONSULTACJA I KOREKTY JĘZYKOWE/
LINGUISTIC CONSULTATION AND PROOFREADING

*Adriana Grzelak-Krzymianowska, Agata Kawecka, Anna Ignatowicz-Ottaviano
Jaromír Krško, Iveta Valentová, Вадзім Шклярск*

REDAKTORZY WYDAWNICTWA UŁ/ŁÓDŹ UNIVERSITY PRESS EDITORS

Katarzyna Gorzkowska, Dorota Stępień

SKŁAD I ŁAMANIE/TYPESETTING

AGENT PR

PROJEKT OKŁADKI/COVER DESIGN

Barbara Grzejszczak

Zdjęcie wykorzystane na okładce: © Depositphotos.com/300dpi

Na okładce wykorzystano zdjęcie z archiwum Artura Gałkowskiego

The photograph from the archives of Artur Gałkowski was used on the cover

Publikacja pod auspicjami Komisji Onomastyki Słowiańskiej
przy Międzynarodowym Komitecie Słowistów

The publication under the auspices of the Committee on Slavic Onomastics
c/o the International Committee of Slavists

© Copyright by Uniwersytet Łódzki, Łódź 2014

Wydane przez Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego

Published by Łódź University Press

Wydanie I/First Edition. W.06459.14.0.K

ISBN 978-83-7969-307-8

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego

90-131 Łódź, ul. Lindleya 8

www.wydawnictwo.uni.lodz.pl

e-mail: ksiegarnia@uni.lodz.pl

tel. (42) 665 58 63, fax (42) 665 58 62

Druk i oprawa/Print and setting: Quick Druk

Spis treści

OD REDAKTORÓW (Artur Gałkowski, Renata Gliwa)	9
Artur Gałkowski, Renata Gliwa – Preliminaria do badań nad mikro- i makrotoponimią	11
Rudolf Šrámek – Aspekty „mikro” a „makro” jako interpretacni a klasifikačni problém v onomastice	17
Robert Mrózek – Zadania współczesnej toponomastyki w świetle wewnętrznych zróżnicowań i perspektyw badawczych	25
Jaromír Krško – Komunikacný register a proprium	35
Milan Harvalík – Možnosti a perspektivy výzkumu slovanské anoikonymie	41
Piotr Stalmaszczyk – Place names in Scottish Gaelic literature: The case of Sorley MacLean’s poetry	51
Renata Gliwa – Mikrotoponimy i makrotoponimy w pamiętniku Stanisława Pigonia <i>Z Komorni w świat</i>	57
Paolo Poccetti – Microtoponimi e macrotoponimi nell’antichità	67
Joan Tort-Donada – ‘Microtoponymy’ as a key for geographical description. A case study in Catalonia, Spain	89
Ewa Wolnicz-Pawłowska – Makrotoponimy we współczesnym świecie	105
Наталья Васильева – Традиционное и новое в русской топонимической терминологии	117
Инна Королева – Региональная гидронимия и проблемы ее изучения	127
Jan Sosnowski – Uwagi o dawnej mikrotoponimii rosyjskiej	137
Pavol Odaloš – Výskumné smery slovenskej a českej toponomastyky	145
Iveta Valentová – Zo zásad koncepcie spracovania lexiky slovenských terénnych názvov	155
Лиляна Димитрова-Тодорова – Лексикално-семантични категории теренни имена в България	167
Ludwig Selimski – Z badań nad starymi ojkonimami w Bułgarii	177
Elżbieta Umińska-Tytoń – Trwałość i ulotność nazw terenowych	187
Maria Biolik – Uwagi o zbieraniu i budowie nazw terenowych	195
Krzysztof Kosecki – Metafory i metonimie w oronimach tatrzańskich	207
Bogdan Walczak – Makro- i mikrotoponimy: zmiana statusu w nazewnictwie miejskim (na przykładzie nazw nowych dzielnic Poznania)	219
Renata Przybylska – Nowe tendencje w nazewnictwie osiedli mieszkaniowych w Polsce	227
Zofia Zierhofferowa, Karol Zierhoffer – Wielka Rewolucja Francuska oraz Rewolucja Październikowa a toponimy. Polityka a toponimia	235
Irena Kałużyńska – Mikrotoponimia chińska. Chińskie nazwy miejsc widokowych	245
Adam Siwiec – Główne procesy w nominacji za pomocą nazw własnych (w kontekście związków między toponimami i chrematonimami)	253

Artur Galkowski – Aspekt lokalizujący chrematonimów w świetle mikro- i makrotoponimii	267
Kinga Zawodzińska-Bukowiec – Nazwy części wsi, przysiółków, osad i rumunków – nazwy terenowe czy miejscowe? (na podstawie toponimów ziemi dobrzyńskiej)	279
Вадзім Шклярык – Роля мікратапаніміі ў выяўленні семантыкі мясцовых апелятываў (на ўсходнепалескім матэрыяле)	289
Ján Bauko – Expresívnosť orohodoným	297
Patrycja Palka – Toponimy w słownikach ogólnych języka polskiego	305
POSŁOWIE	
Aleksandra Cieślikowa – Osiągnięcia onomastyczne jubilatów	321
Ewa Jakus-Borkowa – Ernst Eichler – człowiek i onomasta ponad granicami	331
Renata Gliwa, Irena Jaros – Sławomir Gala – dialektolog, onomasta, dydaktyk, organizator nauki	337
Autorzy	343

Contents

EDITORS' NOTES (Artur Gałkowski, Renata Gliwa)	9
Artur Gałkowski, Renata Gliwa – Introduction to the research on microtoponymy and macrotoponymy	11
Rudolf Šrámek – The „micro” or „macro” aspects as the interpretation and classification challenge in onomastics	17
Robert Mrózek – Tasks of modern toponymy in light of internal differences and research perspectives	25
Jaromír Krško – Communication register and proprium	35
Milan Harvalík – Possibilities and perspectives of the research of Slavonic anoikonymy	41
Piotr Stalmaszczyk – Place names in Scottish Gaelic literature: The case of Sorley MacLean's poetry	51
Renata Gliwa – Microtoponyms and macrotoponyms in Stanisław Pigoń's diary <i>From Korbornia into the world</i>	57
Paolo Poccetti – Microtoponyms and macrotoponyms in Antiquity	67
Joan Tort-Donada – 'Microtoponymy' as a key for geographical description. A case study in Catalonia, Spain	89
Ewa Wolnicz-Pawłowska – Macrotoponyms in today's world	105
Natalija Vasileva – Innovative and traditional aspects of Russian toponymic terminology	117
Inna Koroljova – Regional hydronymics and some problems related to its study	127
Jan Sosnowski – Remarks on old Russian microtoponymy	137
Pavol Odaloš – Czech and Slovak toponomastics research directions	145
Iveta Valentová – On some principles of the conception of the Slovak anoikonym lexis processing	155
Liljana Dimitrova-Todorova – Topical classification of semantic category of place names in Bulgaria	167
Ludwig Selimski – From studies of the old names of settlements in Bulgaria	177
Elżbieta Umińska-Tytoń – Stability and transience of ground names	187
Maria Biolik – Notes on the collection and construction of field names	195
Krzysztof Kosecki – Metaphor and metonymy in Tatra oronyms	207
Bogdan Walczak – Macro- and microtoponyms: Change of status in city naming (based on names of the new districts of Poznań)	219
Renata Przybylska – New trends in naming of housing estates in Poland	227
Zofia Zierhofferowa, Karol Zierhoffer – The Great French Revolution and the October Revolution vs. toponyms. Politics vs. toponymy	235
Irena Kalużyńska – Chinese microtoponymy. Chinese names of scenic spots	245
Adam Siwec – Major processes in proper name nomination (with a view to the relationship between toponyms and chrematonyms)	253

Artur Galkowski – The localization aspect of chrematonyms in the light of microtoponyms and macrotoponyms	267
Kinga Zawodzińska-Bukowiec – The names of the villages, hamlets, settlements and <i>rumunki</i> – macrotoponyms or microtoponyms? (based on Dobrzyń toponyms)	279
Vadzim Shkliaryk – The role of microtoponymy in identifying the semantics of local appellatives (in the material from Eastern Palessie)	289
Ján Bauko – Expressivity of orohodonyms	297
Patrycja Palka – Toponyms in general Polish dictionaries	305
AFTERWORD	
Aleksandra Cieślikowa – Onomastic achievements of honoured linguists	321
Ewa Jakus-Borkowa – Ernst Eichler – man and onomast beyond the borders	331
Renata Gliwa, Irena Jaros – Sławomir Gala – dialectologist, onomast, educator, man of science	337
Authors	343

Od redaktorów

Oddawany do rąk Czytelników tom *Mikrotoponimia i makrotoponimia. Problematyka wstępna* jest pierwszą z trzech monografii w projekcie wydawniczym *Nomina loci*, opracowanym w łódzkim ośrodku na bazie materiału będącego pokłosiem XVIII Międzynarodowej i Ogólnopolskiej Konferencji Onomastycznej. W przedsięwzięciu wzięło udział ponad 100 autorów pochodzących z Polski i innych krajów słowiańskich oraz pozasłowiańskich. Kolejne dwie książki w tym cyklu publikowane są pod tytułami: *Mikrotoponimy i makrotoponimy w komunikacji i literaturze* oraz *Nazwy terenowe i miejscowe w przestrzeni fizycznej*.

Niniejszy tom otwiera artykuł wprowadzający w zagadnienia ogólne i teoretyczne mikrotoponimii i makrotoponimii – podstawowe zbiory geonimii w jej wymiarze ojko- i anojkonimicznym. Artykuł preliminarny zawiera ponadto informacje o założeniach i zawartości całej książki, do niego odsyłamy Czytelnika.

Projekt wydawniczy *Nomina loci* powstaje pod szczególnymi auspicjami Komisji Onomastyki Słowiańskiej przy Międzynarodowym Komitecie Słowistów (KOS c/o MKS) promującej najnowsze osiągnięcia onomastyki na terenie Słowiańszczyzny i w innych regionach świata w odniesieniu do głównych subdyscyplin nazewnictwa: toponomastyki, antroponomastyki, chrematonomastyki, onomastyki literackiej i teorii nazw własnych. Książka *Mikrotoponimia i makrotoponimia. Problematyka wstępna* ilustruje tezy pierwszego z tych działów z uzasadnionymi odniesieniami do pozostałych, co jest szczególnie oczekiwane z punktu widzenia teoretycznych zagadnień toponomastyki.

Artur Galkowski, Renata Gliwa
Łódź, 12 maja 2014 r.

Editors' notes

(Summary)

This book under the title *Microtoponymy and macrotoponymy. Preliminary problems* is the first volume of three-volume treatise in the series *Nomina loci* created and published in the onomastic center in Lodz after the 18th International and Polish Onomastic Conference, a broad and comprehensive project supported by over one hundred Polish, Slavic and non-Slavic authors. The next two books in the series will be published under the titles: *Microtoponyms and macrotoponyms in communication and literature* and *Geographical names in physical space*. The present volume starts from the chapter that introduces the general and theoretical problems of microtoponymy and macrotoponymy as the fundamental categories of geonymy in its oico- and anoiconymic dimension and focuses on the principal theses discussed within the book.

The series of publications *Nomina loci* is supported by the Commission of Slavic Onomastics at the International Committee of Slavists, which promotes the latest achievements in onomastic research both in Slavic area and in other regions of the world, in all basic subdisciplines of onomastics: toponomastics, anthroponomastics, chrematonomastics, literary onomastics and onomastic theory. This first book *Microtoponymy and macrotoponymy. Preliminary problems* deals with the theses of toponomastic studies with necessary references to other areas of onomastics, what seems crucial from the theoretical point of view.

Artur Galkowski, Renata Gliwa
Łódź, 12 May 2014

Artur Galkowski, Renata Gliwa

Uniwersytet Łódzki

Preliminaria do badań nad mikro- i makrotoponimią

Badania dyscyplin onomastycznych koncentrują się zasadniczo wokół dwóch kategorii nazewniczych: osobowej i miejscowej. Wydawać by się mogło, że niemal wszystko powiedziano na temat jednej i drugiej – patrząc na liczne studia teoretyczne, analityczne i leksykograficzne wśród dokonań onomastyki „tradycyjnej”. W obrębie antroponimii i toponimii pozostają jednak zasoby nazw, których analiza wciąż jest problematyczna z punktu widzenia metodologicznego, klasyfikacyjnego i dyskursywnego. Takimi obszarami są m.in. mikrotoponimia i makrotoponimia – dwie podstawowe subkategorie toponimii, które w tym dychotomicznym ujęciu mają charakter zarówno uogólniający, jak i specyfikujący. Dotyczą przypadków nazewnictwa geograficznego na terenach zamieszkałych i niezamieszkałych – nazw obiektów w znanych człowiekowi (często też podanych mu, choćby intencjonalnie i mentalnie) przestrzeniach: lądowej, morskiej czy kosmicznej¹.

Tak przedstawiona wykładnia zakresu mikro- i makrotoponimii byłaby funkcjonalna, gdyby rozróżnienie wewnętrzne tych dwóch kategorii toponimii było kwestią zastosowania jednoznacznego klucza identyfikacyjnego. Tymczasem droga do ustalenia kryteriów wyodrębniających i dywersyfikujących obydwie podkategorie wobec siebie okazuje się kręta (szczególnie w toku przyporządkowania nazw do danych obiektów oraz grup obiektów o podobnych cechach w przestrzeni geograficznej, jak również wobec funkcji tych nazw w komunikacji i określonych typach dyskursu).

Z teoretycznego punktu widzenia onomastyczna perspektywa „mikro” i „makro” nie sprowadza się tylko do wymiaru fizycznego nazywanego obiektem, jakkolwiek może on tu odgrywać istotną rolę. O przyporządkowaniu toponimu do podkategorii mikro- lub makrotoponimii decyduje przede wszystkim kryterium kulturowe².

---

¹ Pierwsze teoretyczne wzmianki o mikrotoponimii, stawianej jako zakres kontrastujący wobec toponimii (w rozumieniu makrotoponimii) pojawiają się u słowackich, czeskich i rosyjskich autorów [zob. Svoboda 1961: 129].

² Kwintesecją prezentowanego tu stanowiska w podejściu do mikro- i makrotoponimii jest wywód Roberta Mrózka, który zauważa: „Stała potrzeba nazywania różnorodnych obiektów

Zestawiona w tomie problematyka wpisuje się w krąg zainteresowań toponomastyki w jej odsłonie najbardziej rudymenarnej, a jednocześnie uwzględniającej najnowsze osiągnięcia onomastyki w zakresie studiów nad nazwami terenowymi i miejscowymi oraz związki toponomastyki z innymi dyscyplinami onomastycznymi³. Obejmuje istotne dla badań mikro- i makrotoponomii zagadnienia, takie jak: kwestie interpretacyjno-klasyfikacyjne aspektu „mikro” i „makro” w onomastyce (Rudolf Šrámek), kategoryzowanie nazw terenowych i miejscowych (Инна Королева), również w odniesieniu do różnych okresów historycznych, np. antycznego (Paolo Poccetti), zadania toponomastyki (Robert Mrózek), globalne spojrzenie na makrotoponomię (Ewa Wolnicz-Pawłowska), komunikacyjny punkt widzenia wobec proprium (Jaromír Krško), terminologia toponomastyczna (Наталия Васильева), problemy badawcze względem ojko- i anojkonimii w określonych krajach i regionach (Milan Harvalík, Joan Tort-Donada, Pavol Odaloš, Irena Kałużyńska, Kinga Zawodzińska-Bukowiec), leksyko-graficzno-leksykologiczne ujęcia mikro- i makrotoponomii (Patrycja Pałka, Iveta Valentová), toponimy w kontekście literackim (Piotr Stalmaszczyk, Renata Gliwa), mikro- i makrotoponomia w toku historycznych przeobrażeń (Jan Sosnowski, Zofia i Karol Zierhofferowie), mikro- i makrotoponomia a chrematonimia (Renata Przybylska, Adam Siwec, Artur Gałkowski), kwestie strukturalno-językowe i pragmatyczne mikro- i makrotoponomii (Bogdan Walczak, Krzysztof Kosecki, Ján Bauko, Лиляна Димитрова-Годорова), przemiany wewnętrzne w systemie mikro- i makrotoponimicznym (Elżbieta Umińska-Tytoń), semantyka wobec relacji onimiczno-apelatywnej (Вадзім Шклярк).

Tom zamyka posłowie z podsumowaniem osiągnięć polskich onomastów i lingwistów, obchodzących w ostatnich latach jubileusze pracy badawczej (Aleksandra Ciešlikowa) oraz wspomnienia o Profesorze Ernście Eichlerze (Ewa Jakus-Borkowa) i Profesorze Sławomirze Gali (Renata Gliwa i Irena Jaros).

---

geo- i fizjograficznych na obszarze danej wspólnoty komunikatywnej w celu ich jednostkowego wyodrębnienia oraz zidentyfikowania w przestrzeni terytorialnej i społecznej wynika z pragmatycznego stosunku użytkowników języka do elementów poznawanej i opanowywanej rzeczywistości środowiskowej. Jego efekty onimiczne nawarstwiają się w zasobach nazw miejscowych, czyli nazw osad, wsi i miast – toponimów o ponadlokalnym obiegu (zasięgu) komunikatywnym, a także nazw terenowych (łądowych i wodnych), czyli nazw pól, łąk, pastwisk, lasów, wzniesień, dolin itp. oraz stawów czy potoków – mikrotoponimów charakterystycznych głównie dla wiejskich mikrowspólnot językowych. Mikrotoponimy [...] nacechowane są więc wąskim zakresem funkcjonowania w komunikacji społecznej, ograniczone najczęściej do kręgów lokalnych społeczności, w których są spontanicznie tworzone i pokoleniowo przekazywane lub uzupełnianie” [Mrózek 2003: 198]. Por. także Rutkiewicz-Hanczewska [2008: 167 (przyt. 1)] oraz definicje mikro- i makrotoponimów w słownikach terminologii onomastycznej (*sub voce*): Bezlaj *et al.* [1983], Подольская [1988], Бучко, Ткачова [2012].

³ Można by się zastanawiać, czy nie jest uzasadnione wskazanie w tym przypadku specyficznych działów teoretycznych toponomastyki, np. „mikrotoponomastyki” [por. Tyroller 1996; Vassere 1996; Pleskalová 1996; Gabriel 1996].

Wagę poruszanych zagadnień podkreśla autorski udział badaczy z licznych ośrodków polskich i zagranicznych, co wyraża się wielojęzycznością rozdziałów, począwszy od języka polskiego, poprzez czeski, słowacki, bułgarski, rosyjski, białoruski, angielski i włoski. Streszczenia poszczególnych tekstów sporządzono w języku angielskim.

Podjęta w tomie tematyka jak dotąd rzadko gościła w ujęciu monograficznym⁴, zwłaszcza zestawienie mikrotoponii z makrotoponią w kontekście funkcjonowania tych dwóch zakresów nazewniczych wobec innych kategorii onimicznych, komunikacji, uzusu i różnych typów dyskursu. Wyrażamy nadzieję, że Czytelnik znajdzie tu inspiracje do własnych badań i poszukiwań. Dziękujemy szanownym Recenzentom książki za wnikliwe zapoznanie się z jej treścią oraz przekazanie uwag, które podniosły wartość naukową tekstu.

Książkę tę dedykujemy pamięci Profesora Sławomira Gali, który w szczególny sposób czuwał nad przebiegiem XVIII Międzynarodowej i Ogólnopolskiej Konferencji Onomastycznej (MiOKO), będącej punktem wyjścia dla rozdziałów tej monografii. Pan Profesor odszedł zbyt wcześnie, pozostaje jednak obecny wśród nas dzięki swoim dokonaniom w obszarze onomastyki i innych dziedzinach językoznawstwa. Uczniowie Pana Profesora kontynuują rozpoczęte przez niego projekty, plany badawcze i dydaktyczne.

Bibliografia

- Bezłaj France *et al.*, 1983, *Основеи систем и терминологија на словенската ономастика. Основная система и терминология славянской ономастики. Grundsystem und Terminologie der Slawischen Onomastik*, Skopje.
- Borek Henryk, 1972, *Opolszczyzna w świetle nazw miejscowych*, Opole.
- Borek Henryk, 1988, *Górny Śląsk w świetle nazw miejscowych*, Opole.
- Bijak Urszula, 2001a, *Nazwy miejscowe południowej części dawnego powiatu mazowieckiego*, Kraków.
- Bijak Urszula, 2001b, *Nazwy miejscowe powiatu grójeckiego. Słownik historyczno-etymologiczny*, Grójec.
- Biolik Maria, 1992, *Toponimia byłego powiatu ostódzkiego. Nazwy miejscowe*, Gdańsk.

⁴ Problematyka mikrotoponimiczna i makrotoponimiczna w szerszym ujęciu materiałowo-analitycznym podejmowana jest w Polsce i Europie od ponad 70 lat. Do pierwszych opracowań o joko- i anojkonimii na terenie Polski należą prace: Kozierowskiego [1914–1939], Brücknera [1935], Rudnickiego [1939], Taszyckiego [1946], Stiebera [1948–1949], Hrabca [1950], Rosponda [1957], Zierhoffer [1957]. W dalszym rozwoju badań nad tym rodzajem nazewnictwa odnotowuje się np.: Kamińska [1964–1965], Warchoń [1964], Rymut [1967, 1975, 1980], Lubaś [1968], Pawłowski [1971, 1975], Borek [1972, 1988], Kondratiuk [1973], Breza [1974], Orzechowska [1975], Halicka [1976, 1978], Kosyl [1978], Górniewicz [1980, 1985], Mrózek [1984, 1990], Kopertowska [1984, 1994], Rzetelska-Feleszko, Duma [1985, 1991], Bugalska [1985], Makarski [1986, 1999], Zierhofferowie [1987], Jakus-Borkowa [1987], Czopek [1988], Iwicki [1993], Biolik [1992, 1994], Szcześniak [1994], Czopek-Kopciuch [1995], Tomaszewska [1996], Milewska-Stawiany [2000], Wójcik [2001], Rutkowski [2001], Bijak [2001a, 2001b], Malec [2003], Lesiów, Olejnik [2005], Rutkiewicz-Hanczewska [2008], Chludziński [2008, 2009].